ፍልሰተኞና ስደተኞች (ሪፍዩጂስ) ያላቸው የጤና አገልግሎት ተደራሽነት

በደቡብ አፍሪካ የሚገኙ ደቡብ አፍሪካውያን ያልሆኑ ሰዎች የሀገሪቱን የጤና አገልግሎት የማግኘት ወይም በሀገሪቱ የጤና ሥርዓት ውስጥ የመታቀፍ መብታቸው ውስብስብ ጉዳይ ነው። በዚህ ዙሪያ ያሉ ሕጎችና ፖሊሲዎች እርስበርስ ይጋጫሉ። እነዚህ ሕጎችና ፖሊሲዎች የጤና ባለሙያዎች ጭምር ግራ የሚጋቡ ሲሆን አተገባበራቸው ወጥ አይደለም። ይሁን እንጂ የደቡብ አፍሪካ የጤና አገልግሎት ሥርዓት ለማንኛውን ሰው (የስደት ሁኔታቸውና ዜግነታቸው ግምት ውስጥ ሳይገባ) በቂ የጤና አገልግሎት ለማቅረብ ይጥራል። በጉዳዩ ዙሪያ ተጨማሪ መረጃ ለማግኘት ገጻችንን ይጎብኙ።

የደቡብ አፍሪካ የጤና አገልግሎት ሥርዓት እንዴት ነው የተዋቀረው?

በቀላል አገላለጽ የደቡብ አፍሪቻ የጤና ሥርዓት የተዋቀረው እንደሚከተለው ነው፤

ክሊኒኮች

ክሊኒኮች « የመጀመሪያ ደረጃ የጤና አገልግሎት» በመባል የሚታወቁትን መደበኛ የሕክምና አገልግሎት ይሰጣሉ። ተንቀሳቃሽ እና ሳተላይት ክሊኒኮችን ጨምሮ በርካታ የክሊኒክ ዓይነቶች አሉ። አስፈላጊ ሆኖ ከተገኘ ክሊኒኮች ሕሙማንን ወደሆስፒታል ይልካሉ (ሪፈር ያደርጋሉ)።

የማኅበረሰብ ጤና ጣቢያዎች

የማኅበረሰብ ጤና ጣቢያዎች ትልልቅ ክሊኒኮች ሲሆኑ አብዛኛውን ጊዜ ዶክተሮች እና ነርሶች ይገኙባቸዋል። የማኅበረሰብ ጤና ጣቢያዎች አስፈላጊ ሆኖ ሲገኝ ሕሙማንን ወደ ሆስፒታል ይልካሉ (ሪፈር ያደርጋሉ)።

ሆስፒታሎች

ሆስፒታሎች በክሊኒኮች ደረጃ ለማይታከሙ እንደ የቀዶ ጥገና፣ የድንገተኛ አደጋ እና ጽኑ ሕመም ዓይነት የሕክምና አገልግሎቶችን ይሰጣሉ። ድንገተኛ አደጋ (ኢመርጀንሲ) ካልሆነ በስተቀር ታካሚዎች በሆስፒታሎች ውስጥ የሕ ክምና አገልግሎት ሊያገኙ የሚችሉት ሪፈር ሲደረጉ ብቻ ነው።

ሕጉ ምን ይላል

በዚህ ዙሪያ የጆሐንስበርግ ስደተኞች የጤና ቅጽ (The Johannesburg Migrant Health Form) ይህን ጠቃሚ የመረጃ የማስታወቂያ ሰሌዳ (ፖስተር) አዘጋጅቷል። ፕሪንት ሊያደርጉት ይችላሉ።.

የደቡብ አፍሪካ ሕገ መንግሥት

የደቡብ አፍሪካ ሕገ መንግሥት፣ ማንኛውም በሀገሪቱ ውስጥ የሚገኝ ሰው (የስደት ሁኔታቸውና ዜግነታቸው ግምት ውስጥ ሳይገባ) የጤና አገልግሎት የማግኘት መብት እንዳለው ይደነግጋል። ማንም ሰው የድንገተኛ (የኢመርጀንሲ) ጤና አገልግሎት ሊከለከል እንደማይገባውም ያስቀምጣል።

ብሔራዊ የጤና ድንጋጌ (አክት)

ይህ አክት (ድንጋጌ) በደቡብ አፍሪካ ውስጥ የሚገኝ ማንኛውም ሰው በክሊኒኮችና በማኅበረሰብ ጤና ጣቢያዎች ውስጥ መደበኛ (primary health care) የጤና አገልግሎት ማግኘት እንደሚችል ያረጋግጣል። ነፍሰጡሮች፣ የሚያጠቡ ሴቶችና ከስድስት ዓመት በታች የሆኑ ሕጻናት በየትኛውም ደረጃ የሚሰጥ የጤና አገልግሎትን ካለምንም ክፍያ የማግኘት መብት አላቸው።

የስደተኞች አክት (ድንጋጌ)

በደቡብ አፍሪካ ሕገ መንግሥት ላይ በተቀመጠው መሰረት በመንግሥት ተቀባይነት ያገኙ ስደተኞች (ሪፍዩጂስ) ከደቡብ አፍሪካ ዜጎች እኩል የጤና አገልግሎት የማግኘት መብት አላቸው። ይህ መብት የጥገኝነት ጥያቄ አቅራቢዎችንም (Asylum seekers) እንደሚያካትት ይታሰባል።.

በደቡብ አፍሪካ የጤና ክፍል የተሰራጨ ደብዳቤ (ሰርኩላር)

ይህ ደብዳቤ ስደተኞች እና ጥገኝነት ጠያቂዎች፣ ወረቀት ያላቸውም ሆኑ የሌላቸው፣ የኤች አይ ቪ ሕክምናን ጨምሮ ደቡብ አፍሪካውያን የሚያገኟቸውን ሌሎች መደበኛ የጤና አገልግሎቶች (basic health services) የማግኘት መብት እንዳላቸው ያረጋግጣል።

የፍልሰተኞች አክት (ድንጋጌ)

ከዚህ በላይ የተቀመጡት ሕጎች የፍልሰተኞችና ስደተኞች የጤና አገልግሎት መብትን በተመለከተ ግልጽ ናቸው። የስደተኞች አክት (ድንጋጌ) ግን ለየት ይላል። በክሊኒኮችና ሆስፒታሎች ውስጥ የሚሰሩ የሕክምና ባለሙያዎች ለታካሚዎች የጤና አገልግሎት ከመስጠታቸው በፊት ሕጋዊነታቸውን ማረጋገጥ እንዳለባቸው ይደነግጋል። (ይህየድንገተኛ ወይም ኢመርጀንሲ ሕሙማንን አይጨምርም)

በሕጉ መሰረት ማንግኘት የምችለው ምን ዓይነት የጤና አገልግሎት ነው?

ከዚህ በታች የተቀመጠው መረጃ በሕጉ ላይ ብቻ የተመሰረተ ነው፤ ትግበራው ከዚህ የተለየ ሊሆን ይችላል። እነዚህን ሕግጋት ወደተግባር ሲቀየሩ ወይም ሲተረጎሙ ሁልጊዜም ከእውነታው ጋር አንድ ላይሆኑ ይችላሉ። ለጊዜውም ቢሆን የደቡብ አፍሪካ ጤና ክፍል (department) ከብሔራዊ የጤና ሕግ ጋር የሚቃረኑ ደብዳቤዎችን አሰራጭቷል።

SEE THE KEY, BELOW, FOR DEFINITIONS!

	ነጻ የጤና አገልግሎት	የድንገተኛ ጊዜ የጤና አገልግሎት	መደበኛ (primary) የጤና አገልግሎት	በሆስፒታሎች ውስጥ የሚሰጥ የሕክምና አገልግሎት	በልዩ ሁኔታ የሚሰጥ የሕክምና አገልግሎት
የደቡብ አፍሪካ ዜጎች	✓	$ ✓	$ ✓	$ ✓	⌛ ✓
የጥገጥኝነት ጥያቄ ወረቀት ያላቸው	✓	$ ✓	$ ✓	$ ✓	⌛ ✓
የስደተኝነት (ሪፍዩጂ) ስታተስ ወረቀት ያላቸው	✓	$ ✓	$ ✓	$ ✓	⌛ ✓
ጊዜያዊ የመኖሪያ ፈቃድ ወረቀት ያላቸው	✓	$ ✓	$ ✓	$ ✓	●
ቋሚ የመኖሪያ ፈቃድ ወረቀት ያላቸው	✓	$ ✓	$ ✓	$ ✓	●
ወረቀት ወይም ዶክመንት የሌላቸው ከደቡብ አፍሪካ የልማት ትብብር ቀጠና ሀገራት (South African Development Cooperation – SADC) የመጡ	✓	$ ✓	$ ✓	$ ✓	●
ወረቀት ወይም ዶክመንት የሌላቸው ከደቡብ አፍሪካ የልማት ትብብር ቀጠና ሀገራት (South African Development Cooperation – SADC) ውጪ ካሉ ሀገራት የመጡ	✓	$$ ✓	$$ ✓	$$ ✓	●
STATELESS	✓	$$ ✓	$$ ✓	$$ ✓	●

ቁልፍ ወይ መፍቻ

- ✓ አዎ፣ ይህን አገልግሎት ማግኘት ይችላሉ፤ አገልግሎቱም ከክፍያ ነጻ ነው።
- $ ✓ አዎ፣ ይህን አገልግሎት ማግኘት ይችላሉ። ሆኖም የአገልግሎት ክፍያ ይከፍላሉ። የሚከፍሉት ሒሳብ በገቢዎ መጠን ይወሰናል። ክፍያው ለደቡብ አፍሪካ ዜጎች እንደሚደረገው ሁሉ በ «means-test» ላይ ተመስርቶ ይተገበራል።
- $$ ✓ አዎ፣ ይህን አገልግሎት ማግኘት ይችላሉ። የሆስፒታሉ ከፍተኛ የክፍያ ጣሪያ እንዲከፍሉ ይደረጋል።
- ⌛ ✓ አዎ፣ ይህን አገልግሎት ማግኘት ይችላሉ፣ ነገር ግን እንደጤናዎ እና እንዳሉበት ሁኔታ «ወረፋ» እንዲይዙ ይደረጋል። ከዚህ በተጨማሪ የሚያገኙት አገልግሎት ለሕዝብ አገልግሎት እንደሚሰጡ የመንግሥት የጤና አገልግሎት ተቋማት ዐቅም (resources available within the public healthcare system) ይወሰናል።
- ● የድንገተኛ ሕክምና (ኢመርጀንሲ) እስካልሆነ ድረስ፣ ይህን አገልግሎት ሊከለከሉ ይችላሉ። ያለዎት ሌላ አማራጭ የሕክምና አገልግሎቱን ከግል ሆስፒታሎች ማግኘት ነው።

ነጻ አገልግሎቶች፤ ለነፍሰጡሮች የሚሰጥ የጤና አገልግሎት፣ ለሚያጠቡ ሴቶችና ከስድስት ዓመት በታች ለሆኑ ሕጻነት የሚሰጡ ናቸው። ነጻ አገልግሎቶቹ የሚከተሉትን ያካትታሉ፤ ጽንስን ማቋረጥ፣ ከወንጀል ምርመራ ጋር የተያያዙ የጤና አገልግሎቶች (criminal procedure)፣ በአእምሮ ሕክምና (ሳይካትሪ) ክፍል የሚደረጉ የሕክምና አገልግሎቶች፣ እንዲሁም ኤች አይ ቪ እና የሳንባ ነቀርሳን ጨምሮ ሌሎች ተላላፊ በሽታ ላለባቸው ሰዎች። የፍርድቤት ትእዛዝን እዚህ ይመልከቱ።

ድንገተኛ (ኢመርጀንሲ) የጤና አገልግሎት፤ ለምሳሌ ከባድ አደጋ ከደረሰብዎ ወይም አፋጣኝ (አስቸኳይ) የሕክምና አገልግሎት ካስፈለገዎ

መደበኛ የጤና አገልግሎት፤ ለቀላል ጉዳቶች እና አስከፊ (ከባድ) ላልሆኑ ሕመሞች የሚሰጥ የሕክምና አገልግሎት

በሆስፒታል ውስጥ የሚደረግ ሕክምና፤ ክሊኒኮች የማይሰጧቸው የሕክምና አገልግሎቶች፤ ለምሳሌ የቀዶ ጥገና (ሰርጀሪ) እና ኦፐሬሽን

በልዩ ሁኔታ የሚሰጡ የሕክምና አገልግሎቶች፤ የሕክምና ተቋሙ በአነስተኛ መጠን ያሉትን ግብዓቶች (limited resources) የሚጠቀሙ የሕክምና ዓይነቶች። ላምሳሌ የኩላሊት እጥበት። ይህ የሰውነት ብልቶችን (ኦርጋን) አውጥቶ የመትከል ወይም የመቀየር ሕክምናን (ትራንስፕላንት) አይጨምርም።

ለኤች አይ ቪ እና ለሳንባ ነቀርሳ የሚደረግ ሕክምናን ማግኘት የሚችለው ማነው?

ኤች አይ ቪን መቆጣጠር የሚቻለው በ «Antiretroviral Therapy -ART» ነው። ሳንባ ነቀርሳን ግን በተለያዩ መድኃኒቶች ማከም ይቻላል። በደቡብ አፍሪካ ለኤች አይ ቪም ሆነ ለሳንባ ነቀርሳ የሚያስፈልጉ ሕክምናዎች ማንኛውም ሰው (የወረቀታቸው ሁኔታ ምንም ዓይነት ቢሆን እንኳን) ያለምንም ክፍያ ማግኘት ይችላል። ይህ ደግሞ የደቡብ አፍሪካ የጤና ክፍል ባሰርጨው ደብዳቤ (ሰርኩላር) ላይ ተረጋግጧል።

ከጤና አገልግሎት ጋር የተያያዘ መጤ ጠልነት ምን ማለት ነው?

ይፋ የወጣ አገላለጽ ባይሆንም በአንዳንድ የጤና አገልግሎት መስጪያ ቦታዎች ላይ ከጤና አገልግሎት ተጠቃሚነት ጋር የተያያዘ አድልዎና መጤ ጠልንነት መኖሩን አንዳንድ ተመራማሪዎች አመልክተዋል። ሰዎች የጤና አገልግሎትን በአግባቡ እንዳያገኙ የሚያደርጉ በርካታ ምክንያቶች መኖራቸውን ልብ ይበሉ፤ የጤና ተቋማቱ የአገልግሎቱን ተጠቃሚዎች ፍላጎት ለማሟላት እየተጣጣሩ ነው። በዚሁ ምክንያት የጤና ባለሙያዎች ከመጠን በላይ ተወጥረዋል። በመሆኑም ሁነኛ የጤና አገልግሎት ማግኘት ለደቡብ አፍሪካውያን ጭምር አስቸጋሪ ሊሆን ይችላል። የሆነው ሆኖ በዜግነትዎ ምክንያት የጤና አገልግሎትን አላግባብ ከተነፈጉ (ከተከለከሉ) ይህ እንደ የጤና አገልግሎት መጤ-ጠልነት ሊወሰድ ይችላል። እንዲህ ዓይነቱ አድልዎ ካጋጠመዎ ማንን ማማከር እንዳለብዎ ይረዳዎት ዘንድ ከዚህ በታች ያሉትን ጥያቄዎች ይመልከቱ።

ከጤና አገልግሎት አሰጣጥ ጋር በተያያዘ ፍልሰተኞች ለሚያነሷቸው አወዛጋቢ የይገባኛል ጥያቄዎች እንዴት ነው ግብረመልስ መስጠት ያለብን?

ለሕዝብ አገልግሎት በሚሰጡ የመንግሥት ተቋማት ውስጥ የሚሠሩ አንዳንድ መሪዎች (ፐብሊክ ሊደርስ) በደቡብ አፍሪካ ሆስፒታሎች ውስጥ ለሚታየው የአገልግሎት መጨናነቅ የውጪሀገር ዜጎችን ይወቅሳሉ። በርካታ ምሁራንና ድርጅቶች እንዲህ ያለውን አመለካከት ይወቅሳሉ። በዚህ ጋር በተያያዘ ሊስተዋሉ የሚገባቸው አራት መሰረታዊ ነጥቦች አሉ፤

፩) ከጠቅላላው የደቡብ አፍሪካ ሕዝብ ብዛት ውስጥ የውጪ ዜጎች ድርሻ ከሦስት እስከ አራት በመቶ (3-4%) ብቻ ነው

በሀገር አቀፍ ደረጃ ደቡብ አፍሪካ ውስጥ የሚገኙ የውጪ ሀገራት ሰዎች መጠን ከጠቅላላው የሀገሪቱ ሕዝብ ብዛት አንፃር ከሦስት እስከ አራት በመቶ ብቻ ነው። በዚሁ ሥሌት መሰረት በደቡብ አፍሪካ የጤና አገልግሎት መስጫ ቦታዎች የሚገኙት የውጪ ሀገር ዜጎች መጠን ከሦስት እስከ አራት በመቶ እንደማይበልጥ እንገምታለን። ይህ የውጪ ሀገር ዜጎች መጠን ደግሞ ትልቅ የሚባል መጠን አይደለም። እናም ...

፪) እንደ ደቡብ አፍሪካውያን ሁሉ ደቡብ አፍሪካውያን ያልሆኑ የውጪ ሀገር ዜጎችም የሆስፒታል ክፍያዎችን ይከፍላሉ።

ደቡብ አፍሪካውያን እንደሚያደርጉት ሁሉ ደቡብ አፍሪካውያን ያልሆኑትም ከጤና አገልግሎት ጋር የተያያዙ ክፍያዎችን ይፈጽማሉ። ደቡብ አፍሪካውያን ያልሆኑቱ ደቡብ አፍሪካውያን ላይ የሚጣለውን «means-test hospital fees» (አማካይ የሆስፒታል ምርመራ ክፍያ) ይፈጽማሉ። አሊያም ከዚያ የበለጠ ሒሳብ እንዲከፍሉ ይገደዳሉ። (ይህ የሚተገበረው ምንም ዓይነት ወረቀት በሌላቸው ወይም ከደቡብ አፍሪካ የልማት ትብብር ቀጠና ሀገራት (SADC) ውጪ ካሉ ሀገራት የመጡ ፍልሰተኞች ላይ ነው) ።

፫) ፍልሰተኞች የተሻለ የጤና አቋም አላቸው

ተይህን ጉዳይ «healthy migrant effect» ይሉታል። በርካታ ሰዎች ወደ ደቡብ አፍሪካ የሚሰደዱባቸው ዋነኛ ምክንያቶች ሥራ ፍለጋ፣ ትምህርት፣ ወይም በሀገራቸው ጦርነት በመኖሩ ምክንያት ናቸው። የጤና አገልግሎት ለማግኘት የሚሰደዱ ሰዎች ቁጥር በጣም ጥቂት ነው። ሲጀመር፣ አንድ ሰው ረጅም ረቀት ለመጓዝ በጥሩ የጤና ሁኔታ ላይ መገኘት አለበት።

፬) ችግሩ ያለው ከመንግሥት የዕቅድ አወጣጥ ላይ ነው። በሀገር ውስጥና ከውጪ ሀገራት ወደ ደቡብ አፍሪካ የሚደረጉ የሰዎች እንቅስቃሴዎች በጤና አገልግሎት ዓመታዊ ዕቅዶች ውስጥ ሊካተቱ ይገባል።

በ «SADC» ቀጠና አብዛኞቹ «ፍልሰተኞች» አንድ ሀገር ውስጥ እንደሚሰደዱ ሰዎች ነው የሚቆጠሩት። ማለትም፤ በሌላ የሀገራቸው ክፍሎች ውስጥ እንደሚሰፍሩ ሰዎች ነው የሚቆጠሩት። ከሌሎች አካባቢዎች የሚመጡ ድንበር ተሻጋሪ ፍልሰተኞች ቁጥር አናሳ ነው። እናም የደቡብ አፍሪካ መንግሥት የፊተኛውን እንቅስቃሴ በአንድ ሀገር ውስጥ እንደሚከናወን የሰዎች እንቅስቃሴ በመቁጠር የጤና አገልግሎት ተደራሽነቱን ሊያሰፋ ይገባል።

አላግባብ የሕክምና አገልግሎት ከተከለከልኩ ምን ማድረግ ነው ያለብኝ? ሌሎች ጥያቄዎችም አሉኝ። ማንን ልጠይቅ?

I HAVE MORE QUESTIONS. WHO CAN I ASK?

የምክር አገልግሎት ለማግኘት ከሚከተሉት ድርጅቶች ውስጥ አንዱን ሊያማክሩ ይችላሉ፤

Sonke Gender Justice	www.genderjustice.org.za
SECTION27	www.section27.org.za
Lawyers for Human Rights	www.lhr.org.za
Legal Resources Centre	www.lrc.org.za
The Scalabrini Centre of Cape Town	www.scalabrini.org.za
Office of Health Ombud	www.healthombud.org.za
Johannesburg Migrant Health Forum	www.mahpsa.org/johannesburg-migrant-health-forum-jhb-mhf/

WWW.SCALABRINI.ORG.ZA

WWW.GENDERJUSTICE.ORG.ZA